

מכתבי הברכה לפי סדר א"ב

מכתב ברכה מאת הרה"ג ישראל אריאל שליט"א, ראש 'מכון המקדש'

ברכה והוקרה

ספר 'מזבח אלהים'

מאת הרב יהושע פרידמן

מונח לפנינו ספר יסוד בעניין המזבח, המכנס בין פרקיו הלכות רבות מהלכות בניינו. מחבר הספר הרב יהושע פרידמן שליט"א, הנמנה על תלמידי החכמים והחוקרים בבית המדרש הגבוה – 'בית הבחירה', מיסודו של 'מכון המקדש'.

במהלך פרקי הספר, נדונו מידות המזבח, החומרים ממנו נעשה, ופרטים רבים אחרים הקשורים לעשייתו. הספר רצוף מחקרים העוסקים בצדדים שונים של המזבח להבנת המציאות כפי שהיתה בהיות הבית על מכונו. המחקר והבירור ההלכתי נעשים בקשר לבניין המקדש בזמן הזה, וכתלם מן ההכנות שיש לעשותן לקראת בניין הבית השלישי, שיבנו ישראל בעז"ה במהרה.

עיון בהלכות המקדש מעלה, כי המזבח ועבודת הכהנים על גביו הם לב העבודה במקדש. מסיבה זו התקיימה מצות חנוכת המקדש בכל הדורות סביב המזבח, כשהמעמד העיקרי מתרכז סביב הבאת קרבנות לרוב על אש המערכה, כי המזבח הוא לב לבו של המקדש.

הדבר בא לידי ביטוי בעובדה, שישראל חנכו את המשכן באמצעות הקרבת קרבנות על גבי המזבח, כשנשיאי השבטים מביאים קרבנות לרוב לכבוד חנוכת המשכן. הרמב"ן בפירושו לבמדבר ז, יא; כותב, שזו מצות עשה לדורות, לחנוך את המקדש באמצעות הקרבת קרבנות על גבי המזבח: "והשם ציוה: 'נשיא אחד ליום... יקריבו את קרבנם לחנוכת המזבח'", וכך היא המצוה לדורות, "שיחנכו לעולם את בית המקדש והמזבח. ולכך עשה שלמה חנוכת הבית... וכן אנשי כנסת הגדולה עשו חנוכה... וכן לימות המשיח... ונצטוו בהם לדורות".

עוד מצינו בעניין זה, שאמרו חכמים: "אין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר" (מנחות מט א) כוונתם לומר, שכאשר נפסל המזבח מסיבה כל שהיא, או חולל - כבימי היוונים, ובונים מזבח חדש - מצוה לקיים מעמד של חנוכת המזבח. כך גם כאשר חידשו ישראל את המקדש בימי בית שני בתקופת הורדוס - כמתואר בבבא בתרא ג, ב; ובנו את ההיכל מחדש מן היסוד ועד הטפחות, משהגיע הבניין לסימונו חנכו את הבית בשמחה ובקרבנות על גבי המזבח. תיאור נרחב של חנוכת בית המקדש והמזבח שבנה הורדוס מצוי ב'קדמוניות היהודים' סוף ספר חמישה עשר. וראה ב'משך חכמה' והעמק דבר במדבר י, י; שכך היא המצוה לדורות לקיים את חנוכת המקדש והמזבח בתקיעת חוצרות, ובהבאת עולות ושלמים, בשמחה והודיה כפי כוח הציבור.

מן האמור למדים אנו שאכן המזבח הוא לב העבודה במקדש. מצד הסברא היה ניתן לומר, שראוי היה לחנוך את הבית בעבודות שבהיכל, כגון, בהעלאת נרות המנורה, או הקטרת הקטורת על גבי מזבח הזהב, אך לא כן נקבע בהלכה, ועיקר החנוכה היא במזבח.

נראה להוסיף טעם לכך, מדוע חנוכת המקדש מתרכזת סביב המזבח. שכן, מזבח העולה נבנה מאבנים שלמות. מחד גיסא אבני המזבח מציינות את שלמות כל אדם יחיד מישראל, ומאידך גיסא, אבני המזבח מתאחדות לשלמות אחת ולמזבח מגובש אחד, ובכך הן מציינות את שלמות העם כולו כעם אחד במקדש. השלמות באה לידי ביטוי לא רק בעובדה שכל אבן יש בה שלמות מצד עצמה, אלא בעובדה, שמעשה שנבנה המזבח בירושלים, נאסרו כל המקומות האחרים מלבנות מזבח, כי אין עבודת ה' אלא בירושלים. ירושלים היא עיר שחוברה לה יחדיו, "עיר שהיא עושה את כל ישראל חברים" (ירושלמי חגיגה ג, ו) והמזבח המאחד את האבנים השלמות לגוש אחד מביא לידי ביטוי את אחדות העם. מעתה, שהדבר נעשה במקום השראת השכינה כדי לעבוד את ה' אחד, הרי זו שלמות גמורה, כי הנה: עם אחד, עובד את ה' אחד, במקום אחד. כך העבודה על המזבח מחברת את ישראל לאביהם שבשמים. יש לומר, שאת זאת רצו חכמינו ז"ל לרמז במה שאמרו באבות דרבי נתן פרק לה: "לא נצחה הרוח בעמוד עשן. ובזמן שעמוד עשן יוצא ממזבח העולה היה מיתמר ועולה כמקל עד שמגיע לרקיע", ללמדנו, כי כשישראל מאוחדים סביב העבודה במקדש, כל רוחות שבעולם לא ינצחו ישראל כי לבם מחובר ליושב במרומים.

לאור האמור, מובנת החשיבות הרבה, שיש לייחס לבירור הצדדים ההלכתיים לבניין המזבח מחדש. בואו, אפוא, ונחזיק טובה למחבר הספר, הרב יהושע פרידמן שליט"א, המגיש לפנינו חיבור מסודר, ובו מקורות לרוב באשר לצורת המזבח והלכות בניינו. הספר סולל דרך למורי ההוראה, לדון בצדדים השונים של בניין המזבח, ולהגיע למסקנות המתבקשות לקראת בניינו במהרה. ברכתנו למחבר, שיפוצו מעיינותיו חוצה, להוסיף בירור בעניין המקדש ועבודתו. נוכח כולנו, שהתלמוד יביא לידי מעשה, לראות בעינינו את עם ישראל מתעורר לקיים את מצות ה' כמאמרה, ונראה במהרה - כהנים בעבודתם, לויים בדוכנם וישראל במעמדם, אמן.

בברכה
מהרה יבנה המקדש
ישראל אריאל

David Lau
Chief Rabbi Of Israel
President of The Chief Rabbinic Council

דוד לאו
הרב הראשי לישראל
נשיא מועצת הרבנות הראשית

בס"ד, י"ז אלול, תשע"ה
1 ספטמבר, 2015
הסכ' - 772.עה

לכבוד
הרב יהושע פרידמן שליט"א
"מכון המקדש"
משגב לדך 40
ירושלים

מכתב ברכה

הרמב"ם במשנה תורה בריש חלק עבודה הביא את הפסוק: "שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך" ולמרות שמשמעות הפסוק שראוי להתפלל על בנין בית המקדש בב"א, הרמב"ם מביא פסוק זה בחלק העבודה בא ללמדנו שישנה חובה תמידית לעסוק בלימוד הלכות בית הבחירה. (מקדש מלך להגרצ"פ).

ספרך עוסק בהלכות בנינו של עולם, מזבח העולה, בצורתו ובהלכות שקשורות בו. גדולי ישראל במשך כל הדורות השקיעו מעייניהם בלימוד הלכות אלו, וגם בספרך ניכר העמל והיגיעה, הדברים ברורים ונעימים בטוב טעם ודעת.

דוקא בימינו, בתקופה סוערת זו בחיי העם בארץ הקודש, שרבים מלעיזים על זכותנו על ארץ ישראל ועל עצם קיומו של בית הבחירה, ההוכחה לאמת נמצאת בתוך דברי התורה. נקוה שירושלים תחזור לצביונה בעיר הקודש והמקדש, ויתקיים בנו "ויהודה לעולם תשב וירושלים לדור ודור"

מברכך בכל לב,

דוד לאו

הרב הראשי לישראל

בית יהב ♦ ירמיהו 80, ירושלים ת.ד. 36016 ♦ מיקוד 9136001 ♦ טל': 02-5313191 ♦ פקס: 02-5377872

Beit Yahav ♦ 80 Yirmiyahu St., Jerusalem 9136001, Israel ♦ P.O.B. 36016 ♦ Tel: 02-5313191 ♦ Fax: 02-5377872

דוא"ל: rabbia@rab.gov.il

הרב דוב ליאור

רב העיר
קרית ארבע היא חברון ת"ו

בס"ד, יא אלול תשע"ה

לכבוד
הרב יהושע פרידמן
מכון המקדש

מכתב ברכה

הובא לפניי קונטרס העוסק בניסיונות להכין מזבח. עברתי על חלק ניכר מהפרקים ושמחתי לראות שתלמידי חכמים צעירים עוסקים ומבררים דברים העומדים ברומו של עולם. יש חשיבות גדולה להתעמק ולבאר נושאים אלו החל ממקורות חז"ל דרך כל הפוסקים שעסקו בכך. ראוי המחבר להערכה גדולה על התמסרותו לנושא שרק מעטים עסקו בו בדורות האחרונים. העיסוק בנושא חשוב ומרכזי זה בחיי עמנו יש בו משום קירוב הגאולה, כמש"כ "ציון היא דורש אין לה' מכלל דבעיא דרישה".

יהי רצון שנוכח כולנו לראות בהתנוססות המקדש לתפארת בראש הרים. יישר כוחו של הרב המחבר, ויזכה שיפוצו מעיינותיו חוצה לזכות את הרבים ולקרבתם לדברים שבקדושה.

נ.ב.

בפתיחה נכתב שרק ברזל פוסל באבני מזבח. ראוי היה להזכיר את שיטת המשך חכמה (סוף פרשת יתרו) שאוסר כל מתכת.

כ"כ רצה הרב המחבר לסתור את שיטת הראי"ה קוק זצ"ל הסובר שהמצווה היחידה שקיומה מותנה בגילוי נבואי, ע"י הסבר אחר בגמרא. קצת קשה לומר זאת, מפני שמרן הרב אינו אומר שקיום המצווה מותנה בגילוי נבואי אלא האיתור המדויק של מקום המזבח יכול להיות רק ע"י נביא, וכל זמן שאין יודעים בדיוק של סנטימטר מהו המקום, נחשב שאינו ראוי לבילה ולכן בילה מעכבת בו, ודי בזה.

החותם לכבוד התורה ולומדיה,

דוב ליאור

**מכתב ברכה על ספרו החדש של ידי"נ הרה"ג יהושע פרידמן שליט"א "מזבח אלקים"
בנושא תורת המזבח**

הנה ראו עיני מזבח אלוקים ונהרו פני בשמחת גיל ומשוש. והוא ספר המקרב הדעת בכמה מצוות כבירות, "ועשו לי מקדש", "לשכנו תדרשו", "להעמיד מזבח", ועוד, וראה פסקי רמב"ם והחינוך וחת"ם סופר במצוות העמדת המזבח בזמן הזה.

והנה ידי"נ מבית הדין הרה"ג הרב יהושע פרידמן הניף ידו הטובה וסידר ספרו במצווה זו בכמה פרקים חשובים ומאירי עיניים למתוק. והאיר עינינו בניסיונות הדורות בהעמדת מזבח וחידוש העבודה ומהו החיוב להלכה בזמן הזה, וכן בביאור הלכות מזבח העולה, וחומרי המזבח, ואיסור נגיעת ברזל במזבח ואיסור פגימת האבנים והסיד, וביאור צורתו חלקיו ומידותיו ומקומו של המזבח, וביאור מערכות העצים, וכלי המזבח, ועוד הלכות נחוצות לקיים המצווה למעשה. והכל מלווה בתמונות ותרשימים להאיר העיניים ולקרב הלימוד למעשה, כי כבר ידועים דברי הרמב"ם בהקדמה לסדר קדשים "כי אין בזמן הזה המעשה שיקרב את הלימוד" להבנה, שהרי המעשה הוא שמסייע להבנת הלימוד, כפי שנתחייבנו במעמד של "ברית כרת עמנו הויה אלוקינו בחורב" במעמד הר סיני באמרנו "נעשה ונשמע". כי ע"י הנעשה רק אז בא הנשמע, ואין אפשרות להבין ערכי תורה בלא קיומם, ודבר אלוקינו יקום לעולם.

על כן מברך אני את ידי"נ אהובי הרה"ג רבי יהושע פרידמן על שמזכה את עם ישראל שספריו הקדושים להלכה, וידי תכון עמו, והשם יתברך בידו יצליח בכל מעשה ידיו מבית ומחוץ לזכות את ישראל בבריאות איתנה ובאריכות ימים בנעימים בשפע טוב עד נכון היום אכ"ר.

לכבוד התורה הקדושה ומקימה

המצפה למלכות ה' גלויה על הכל

בניאל צוה אצתי אמוי ראל ה כהן סטבסקי

הקדמה

הניסיונות לבניין המקדש וחידוש העבודה מאז החורבן ועד ימינו

מחדש את מרכז חיי האומה, והעם עשה מצדו כל אשר בידו לעשות, כדי לשוב ולחדש את עבודת הקודש בבית ה'.

אמנם, כמסופר במדרש, ניסיון זה לא צלח, אך הוא זה שהוליד לאחר זמן לא רב ניסיון נוסף לבניין המקדש, בדמות מרד בר כוכבא. מרד בר כוכבא היה, כידוע, ניסיון לשחרור דתי ולאומי כאחד, כשבניין המקדש וחידוש העבודה בו הן מהמטרות המרכזיות של המרד. המרד התחיל שישים ושתיים שנה לאחר חורבן הבית ונמשך ארבע שנים. נהרגו בו מאות אלפי יהודים - דבר המעיד על הנחישות העצומה שהפגינו בר כוכבא ולוחמיו, שלא ויתרו ולא נסוגו אחור, אלא נלחמו עד טיפת דמם האחרונה. השאיפה העצומה שקיננה בלב בר כוכבא ובלב לוחמיו לבניין המקדש מחדש באה לידי ביטוי במטבעות הרבים שהנפיק בר כוכבא במשך שנות המרד, ובהם מוטבעים ההיכל ורבים מכלי המקדש. בהקשר לזה ראוי לציין דעה המובאת אצל חלק מהאחרונים¹, שבספרי היסטוריה שנכתבו על ידי גויים כתוב, שבר כוכבא אף הצליח לחדש את העבודה במקדש עד שאדריונוס הפסיק זאת. בשו"ת 'שאלת יעב"ץ' (ח"א סימן פ"ט) כתב, שהיו מגדולי ישראל שקיבלו רשות להקריב קרבנות במקום המקדש לאחר חורבן בית שני (ראה שם הוכחותיו לכך).

מטבע מתקופת מרד בר כוכבא, כשבמטבע מוטבע תבנית של ההיכל

מאז חרב הבית השני לא חדל עם ישראל לקוות ולצפות ליום בו יוכל לשוב ולבנות מחדש את בית ה'. ציפייה זו לא נשארה בגדר משאלת לב בלבד, ורבים מגדולי ישראל קראו בזמן הגלות לשוב ולעלות לארץ ישראל, לבנות מקדש, ולחדש את עבודת הקודש במקומה. חלקם אף ניסו לעשות זאת בפועל ממש.

ניסיון ראשון לבניין המקדש ולחידוש העבודה בו, היה כבר זמן קצר לאחר חורבן הבית, כמתואר במדרש (בראשית רבה פרשה ס"ד):

"בימי רבי יהושע בן חנניה גזרה מלכות הרשעה [אדריאנוס קיסר] שייבנה בית המקדש. הושיבו פפוס ולוליאנוס [מעשירי היהודים] טרפיזין [שולחנות וגזברים] מעכו עד אנטוכיא, והיו מספקין לעולי גולה כסף וזהב וכל צרכם לבנין הבית. הלכו הכותים יושבי השומרון ואמרו: ידע המלך, מרדו בכך היהודים, וכשיבנו את המקדש, יפסיקו לשלם מיסים למלכות. אמר להם: והרי כבר גזרת! אמרו לו: שלח ואמור להם: או שישנו את מקום הבית מעט, או שיוסיפו על שטחו חמש אמות, או שיגרעו משטחו חמש אמות, ומאליהן יחזרו בהם. היה כל העם כנוס בבקעת בית רימון, וכיון שהגיע כתב המלך התחילו בוכים. בקשו למרוד במלך... עמד רבי יהושע ודרש בפניהם, ואמר: דיינו שנכנסנו לאומה זו בשלום ויצאנו בשלום, וחזרו ופנו איש למקומו".

מהמסופר במדרש עולה שמיד עם קבלת האישור לבנות מחדש את בית ה', מבין העם את גודל השעה, והוא מתגייס ומתחיל להתארגן ולהתכונן לקראת בנין הבית. העם עוזב את הגלות ומתחיל לעלות לארץ, כשהוא מגיע מצפון - מאנטוכיה - ובשמה העברי לבוא חמת, גבול הארץ הצפונית שנמצא בדרום טורקיה. גם עשירי העם מתגייסים ותורמים מכספם להצלחת המהלך כולו. ואכן, ידע אותו דור, שאסור לאבד הזדמנות שכזו לשוב ולבנות

1. ראה לדוגמא רש"ש על פסחים (עד, א).

כתב לחותנו שלדעתו אין שום מניעה הלכתית לחדש את העבודה בהר הבית והמניעה היחידה היא מניעה מעשית - הפחה השולט במקום הוא קפדן גדול והוא אינו מאפשר את הדבר.⁴ דברים אלו מלמדים אותנו שבנוסף לדיון ההלכתי על חידוש עבודת הקרבנות, הייתה גם בדיקה האם יש אפשרות מעשית להקריב קרבנות בהר בית ה'.⁵

ראויה לציון העובדה, שרבות מהבעיות שגדולי ישראל דנו בהן בעבר כבר אינן קיימות עוד, לאחר שיש בידינו היום בגדי כהונה וכלי מקדש רבים, ואפילו הריבונות על הר הבית חזרה לידינו. הספר שלפניכם מצטרף גם הוא למאמץ לחידוש העבודה, שכן כל מטרתו היא לברר בדרך 'אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא' את הלכות מזבח העולה, המזבח שעליו נעשית רוב העבודה במקדש. להלן בפתחת ספרנו נעסוק בחשיבותו ובמרכזיותו של מזבח העולה ובהקרבנות עליו.

ספר זה נכתב במסגרת עבודתי במכון המחקר התורני 'בית הבחירה' של 'מכון המקדש'. בהזדמנות זו ברצוני להודות למו"ר הרב ישראל אריאל שליט"א ראש 'מכון המקדש', יאריך ה' ימיו בטוב ובנעימים, על שקרבני כבן לפני אביו, וזיכני ללמוד מפיו ולשהות במחיצתו במשך שנים רבות. יברכו הקב"ה בבריאות איתנה, ויזכה לבנות את המקדש יחד עם אחיו בני ישראל במהרה בימינו אמן. כמו כן, ברצוני להודות גם לבנו, הרב עזריה אריאל, העומד בראש המכון התורני, שהעיר הערותיו על הספר, הן על התוכן והן על הסגנון והצורה, ישלם לו הקב"ה את גמולו הטוב.

זכינו ובמכון המחקר התורני יושבים תלמידי חכמים הלנים בעומקה של הלכה. חלק מהנושאים הנידונים בספר לובנו גם בסיועם.

אני מודה גם להוריי, אבי מורי ר' נפתלי פרידמן שליט"א ואמי מורתי רבקה פרידמן, אשר מילדותי חינוני ולימדוני ללכת בדרכי אהבת ה' ויראתו.

אחרונים חביבים, ברצוני להודות לאשתי חגית שרה ולכל ילדיי על השותפות בדרך העולה אל בית ה'.

יהי רצון שנזכה לבנות את המקדש במקומו במהרה בימינו אמן!

יהושע פרידמן

עדות מעניינת נוספת על ניסיון לחידוש העבודה בתקופת הראשונים, מצינו בספר 'כפתור ופרח' (פרק ו) לרבי אשתורי הפרחי. המחבר מספר בספרו, שכשהביא את ספרו לרבי ברוך, לעבור עליו ולהגיהו, אמר לו רבי ברוך ש'רבנו יחיאל דפריש ז"ל אמר לבא לירושלם, והוא בשנת שבע עשרה לאלף השישי, ושיקריב קרבנות בזמן הזה... '.

נמצא, אפוא, שבתחילת האלף השישי, ניסה רבי יחיאל מפריז, מגדולי בעלי התוס', לבוא לירושלים ולהקריב בה קרבנות. ניסיון זה לא עלה יפה בגלל התנאים הקשים בארץ באותה תקופה.² עדות זו, שנאמרה מפי אחד מגדולי הראשונים, מלמדת שאף בתקופות חשוכות שבהם עם ישראל היה נתון בשפל המדרגה, לא פסקה ממנו התקווה הממשית לשוב ולחדש את עבודת הקודש בהר בית ה'. כשתקווה זו מתגבשת לכדי פעולות מעשיות על ידי גדולי ישראל. מן הראוי להוסיף, שעדות זו הובאה על ידי רבים מגדולי האחרונים,³ וזאת כהוכחה ליכולתנו ולחובתנו ההלכתית לחדש את העבודה בימינו.

ניסיון נוסף לחידוש העבודה היה בדורות האחרונים על ידי אחד ממבשרי הציונות המעשית, הרב צבי הירש קלישר, רבה של ליסא. הרב קלישר ניסה לאגד את גדולי ישראל לפעולה מעשית שתביא לעליית עם ישראל לארץ ולחידוש עבודת הקרבנות. לשם כך הוא כתב קונטרס הדין בעניין, הנקרא 'דרישת ציון', ובו הוא מברר שלא רק שיכולים אנו לחדש את עבודת הקרבנות, אלא שאנו אף חייבים לעשות זאת. הרב קלישר שלח קונטרס זה לחכמי דורו כדי לשכנעם להצטרף לחזונו, לקדם עליית יהודים לארץ ולחדש את עבודת הקרבנות. דבריו של הרב קלישר עוררו הדים בין רבני ישראל בגולה, וחלקם דנו והתכתבו אתו בנושא. רבים מחכמי דורו הסכימו עמו, אך היו גם כאלו שחלקו עליו. קונטרס זה וההתכתבויות שבאו בעקבותיו בין הרב קלישר לבין רבני דורו, מהווים בסיס מאז ועד ימינו, לשאלות ולדיונים סביב שאלת חיוב בניין המקדש וחידוש העבודה בדורנו.

ראוי לציון, שדיונים אלו לא היו דיונים תיאורטיים בלבד, אלא ביסודם הייתה כוונה מעשית לבנות מזבח ולהקריב קרבנות. אחד מגדולי ישראל שדן עם הרב קלישר בנושא היה רבי עקיבא איגר, כשזה האחרון צירף לדיון גם את חתנו ה'חתם סופר'. החת"ס

2. ר' יחיאל מפריז הצליח להגיע עם תלמידיו לעכו אך לא לירושלים.

3. ראה בשו"ת חת"ס יו"ד ח"ב סימן רל"ו.

4. כך כתב החת"ס לרע"א בתשובה שם.

5. הרב קלישר במכתבו המפורסם לברון אנשל רוטשילד (מובא בספר 'דרישת ציון' בהוצאת מוסד הרב קוק), מבקש ממנו לקנות את ארץ ישראל, ואם

לא ניתן אז לפחות את ירושלים, ואם גם זה לא אפשרי אזי לפחות את הר הבית ומקום המקדש. כמו כן, אפשרות סבירה היא שגם השר משה מונטיפיורי, שנכנס להר הבית מספר פעמים, בדק עם השלטון בארץ את אפשרות חידוש העבודה במקום.

פתיחה

הראשון בנה מזבח דווקא במקום שבו נברא, כדי לברר לעצמו ולכל באי עולם אחריו, שמטרה אחת ויחידה לקרבן - להחזיר את האדם למצבו הראשון בטרם חטא ונתרחק מאלוהיו.

**

מיוחדת היא עבודת הקרבנות, ומיוחד הוא המזבח באשר ממנו תקווה ויתד לתיקון האדם, ולהעלאת העולמות כולם. וכך אומר הנביא ישעיהו (ישעיהו ה):

”אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו. כרם היה לידידי בקרן בן שמן, ויעזקהו ויסקלהו ויטעהו שרק, ויבן מגדל בתוכו וגם יקב חצב בו.”

ודורשים על כך חז”ל (סוכה מח, ב): ”ויטעהו שרק - זה בית המקדש, ויבן מגדל בתוכו - זה מזבח...”. נמצא אפוא, שדווקא המזבח והקרבנות העולים עליו הם המגדל והמסילה, המובילים את האדם בדרכו העולה בית אל.

ואכן, חז”ל במדרש (בראשית רבה סח, יב) מלמדים אותנו, שהמלאכים העולים ויורדים שראה יעקב אבינו בחלומו אשר חלם בבית אל, לא היו אלא כוהנים העולים ויורדים על המזבח, וזה לשון המדרש:

”ויחלום והנה סולם מוצב ארצה - זה הכבש, מוצב ארצה, זה מזבח... וראשו מגיע השמימה - אלו הקרבנות שריחן עולה לשמים. והנה מלאכי אלוקים - אלו כהנים גדולים. עולין ויורדים בו - שהם עולים ויורדים בכבש.”

נמצא, שדווקא בניין מזבח בהר בית ה', בשער השמיים, והקרבת קרבנותינו עליו, הם אלו שיופיעו מחדש את שכינתו ית' בתוכנו, ויחדשו את ברית נעורינו עם בוראנו ומקור חיינו.

**

בניין המזבח והעבודה עליו, קודמים לשאר העבודות במקדש לא רק מצד מעלת הקרבנות ומרכזיותם, אלא גם מבחינה הלכתית מעשית. שכן כשיתאפשר לחדש את עבודת הקודש בהר בית ה', בניין המזבח והעלאת הקרבנות עליו יקדמו בזמן לשאר עבודות המקדש - הדלקת המנורה, הקטרת הקטורת ושאר העבודות, שהרי בניין ההיכל שבו מדליקים מנורה ומקטירים קטורת נמשך שנים רבות, בעוד שבניין המזבח נמשך רק מספר ימים.

”שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה. הוא היה אומר: על שלשה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים” (אבות א, ב).

מראשית ימי עולם בנה האדם מזבחות, עליהם הקריב קרבנות לאלוהיו. הקרבת קרבנות הייתה מעשה טבעי ומרכזי בחיי האדם - הציר המרכזי עליו נסובה עבודתו לבוראו. אהבת ה' והרצון להידבק בו, כשמפעמים הם בנפשו של האדם, מולידים הם באופן טבעי את הרצון להעלות לו קרבן. את נפשו שלו מעלה האדם לאלוהיו בהביאו לו קרבן, ובכך מתעלה האדם מעל מסכי החומר המונעים ממנו להידבק בצור מחצבתו, ה' יתברך.

והנה, מעיון בדברי חז”ל מתברר שהקרבנות הראשונים בהיסטוריה, שהועלו לה' על ידי אדם הראשון ובניו, הועלו כולם במקום מסוים - במקום בו ייבנה בעתיד מזבח העולה במקדש. וכך כתב הרמב”ם (בית הבחירה ב, ב):

”מסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא, ומשם נברא. אמרו חכמים: אדם ממקום כפרתו נברא.”

דברים אלו מעוררים פליאה. מדוע בחר אדם הראשון לבנות מזבח דווקא במקום בו נברא? מדוע גם בניו אחריו בנו מזבח והקריבו את קרבנם דווקא באותו מקום?

מתברר שכדי לענות על שאלות אלו ולהבין את מעשה הראשונים, יש להעמיק בתפקידו של הקרבן ובפעולתו על נפש האדם. האדם בראשית יצירתו נברא קדוש וטהור, בהיותו יציר כפיו של הקב”ה. אך לרוב אסונו, שעות מעטות לאחר בריאתו, הוא נכשל וחטא באכילה מעץ הדעת, ובכך הביא על עצמו ריחוק מאלוהיו, ומוות לעולם. הקרבן כשמו, מתפקידו לקרב מחדש את האדם לאלוהיו, ולתקן את המרחק והפער שנוצר בין האדם למקור חייו בעקבות החטא.

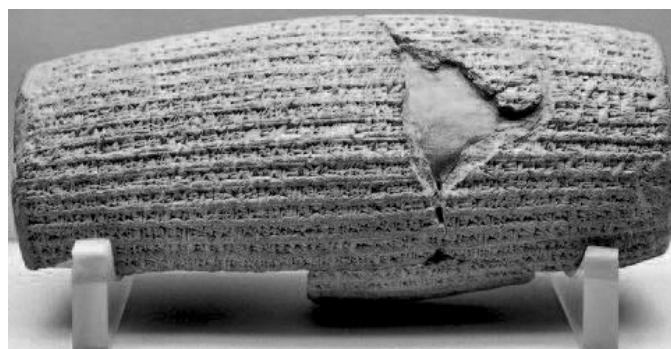
תיקון זה, אין מקום המתאים לו יותר מהמקום שבו נברא האדם, וממנו נלקח העפר שממנו נבנה גופו הקדוש והטהור. על כן, אדם

ואכן, כך היה בראשית ימי הבית השני. בשנה הראשונה למלכותו של כורש מלך פרס, העיר ה' את רוחו, וכורש נתן אישור לבנות את המקדש בירושלים, ככתוב: 'כֹּה אָמַר כְּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס: כָּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, וְהוּא פָקֵד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בַּיַּת בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה. מִי בָכֶם מְכַל עַמּוֹ, יְהִי אֱלֹהֵיו עִמּוֹ, וַיַּעַל לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה, וַיִּבְנֶן אֶת בַּיַת ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם' (עזרא א, ב-ג).

למעשה, רק מתי מעט - כארבעים ושניים אלף איש - ניצלו הזדמנות היסטורית זו ועלו לארץ. יתר העם נשאר בגולה. שבי ציון העולים ארצה, בהנהגתם של זרובבל בן שאלתיאל ויהושע בן יהוצדק הכהן הגדול, נרתמים מיד לבניין בית המקדש.

העזרה בעת חידוש עבודת הקרבנות בראשית ימי הבית השני, כשהיכל ה' עדיין עומד בחורבנו, אך העבודה על המזבח נעשית כסדרה על בסיס ההלכה 'מקריבין אע"פ שאין בית'.

הגליל של כורש: ממצא ארכיאולוגי שהתגלה בעירק בשנת 1879, ונמצא כיום במוזיאון הבריטי בלונדון. על גליל זה כתובים בשפה האכדית רבים ממעשיו של כורש. בין היתר מוזכר גם החופש שהוא נתן לנתיניו להקים ולבנות את מקדשיהם מחדש.

נקודה מעניינת הראויה להתבוננות, היא הסיבה שהביאה את שבי הגולה להזדרז לבנות את מזבח ה' ולחדש עליו את העבודה, על אף האיומים והלחץ הביטחוני שהיו נתונים בו. סיבה זו כתובה במפורש בכתוב (עזרא ג, ג): 'וַיִּכְנְנוּ הַמְּזַבְּחַ עַל מְכוֹנֵתוֹ כִּי בְּאִימָה עָלִיָּהֶם מְעַמֵי הָאָרְצוֹת, וַיַּעֲלוּ עָלָיו עֲלוֹת לַה', עֲלוֹת לְבָקָר וְלַעֲרֹב'.

אלא שלבסוף ביטל כורש את האישור שנתן לבניין הבית, בהיותו מושפע מהתנגדותם ומהלשונותיהם של 'צרי יהודה ובנימין' שפעלו ללא הרף בכל דרך לעצור את הבניין. בתחילה, מבקשים 'צרי יהודה ובנימין' מזרובבל להימנות גם הם על בוני הבית, כאשר בליבם כוונה לעכב ולבסוף אף להפסיק, בדרך זו, את הבנייה. כאשר הצעתם נענית בשלילה, חושפים 'צרי יהודה ובנימין' את אשר בלבם, כשהם מנסים להלך אימים בהפחדות ובאיומים על העם השוכן בציון, באומרם שאם ימשיכו בבנייה, רע ומר יהיה גורלם של היהודים, ככתוב: 'וְיִהְיֶה עִם הָאָרֶץ מֵרַפִּים יָדֵי עַם יְהוּדָה, וּמִבְהֵלִים אוֹתָם לְבָנוֹת' (עזרא ד, ד).

והנה, מפשט הכתוב עולה במפורש, שהמניע לבניית המזבח, על אף הסכנה שבדבר, לא היה אלא הפחד שפחדו שבי ציון מאויבים אלו, צרי יהודה ובנימין. ואכן, כך מפרש את הפסוק ר' אברהם אבן עזרא (שם): "בעבור אימה עליהם הכינו מזבח לאל שיעזרם". וכן כתב המצודות דוד (שם), שדווקא הפחד והאימה מגויי הארץ, הם שהביאו את שבי ציון לבנות במהירות את המזבח ולהקריב עליו קרבנות לה'. זאת מתוך הבנה, שדווקא הקרבת קרבנות היא שתביא עזרה ושמירה עליהם מאת הקב"ה.

ואכן, מזימתם של רשעים אלה עולה בידם, ובימי כורש, וכן בימי אחשורוש שמלך אחריו, הופסקה מלאכת בניין הבית. האישור לבניין המקדש ניתן מחדש רק בשנה השנייה למלכותו של המלך דריוש, בנה של אסתר המלכה, שמונה עשרה שנה לאחר הפסקתו.

נמצא אפוא, שלא רק שהפחד והאימה מהגויים לא מנעו מהעם לחדש את העבודה. נהפוך הוא! הפחד והאימה שאחזו בשבי

הרוחנית, וממילא גם את מעמדנו המיוחד בגויים, ויתקיים בנו הכתוב: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך".

בספר שלפניכם שלושה שערים:

שער ראשון: הלכות מזבח העולה - סיכום הלכתי של הלכות בניית מזבח העולה.

שער שני: יסודות ההלכה - בירור נרחב של חלק מן ההלכות שבשער הראשון.

שער שלישי: מזבח העולה בתנ"ך ובאגדה.

ייתן ה' שנזכה לבנות את המזבח במהרה ולראות כוהנים בעבודתם, לויים בשירתם וישראל במעמדם.

הגולה הם אלו שהניעו והביאו אותם לבנות את המזבח ולהקריב עליו קרבנות.

שבי ציון בראשית ימי הבית השני, הבינו דבר יסודי ומרכזי הנוגע לחיי האומה: דווקא מסירות נפש לחידוש העבודה, ועמידה איתנה מול האיומים וההפחדות של גויי הארץ, הם אלו שבכוחם להביא בטחון וישועה, ואילו כניעה לאויב - תביא רק שכול ויגון.

נדמה שכאז כן עתה. גם היום, אין דבר הנצרך יותר לדורנו מאשר בניין מזבח במקומו - בהר בית ה' - וחידוש עבודת הקרבנות עליו. דורנו, שעומד חסר אונים מול הניסיונות והאתגרים הניצבים בפניו, זקוק בדחיפות לקבל מחדש את עוז רוחו המיוחד לו, ואת הגבורה האלוהית המפעמת שנשמתו. רק חידוש העבודה בהר בית ה', והפסקת הכניעה וההתרפסות מול אומות העולם המנסים לנשלנו מאדמתנו ולבסוף לכלותנו - הם שיחזירו לנו את עצמאותנו